

Olsztyn, 16 sierpnia 2017 r.

**Ministerstwo Edukacji
Narodowej
Al. J. C. Szucha 25
00-918 Warszawa**

Sprawa: Uwagi Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Kadry Kierowniczej Oświaty dotyczące **projektu z dnia 2017 r. w sprawie projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.**

W związku ze skierowaniem do konsultacji ww. projektu, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty przekazuje poniższe uwagi, z wnioskiem o uwzględnienie:

Zagadnienia ujęte w propozycji Ministerstwa Edukacji Narodowej są nastawione na umiejętności ucznia, a nie na wiedzę. Pozytywnie przyjmujemy próbę stworzenia katalogu pojęć, które uczeń ma sobie przyswoić, aby pomyślnie zdać egzamin maturalny. Katalog ten jest jednak zbyt obszerny na poziomie podstawowym. Należy go zweryfikować, zadając sobie pytanie, czy niezbędne i obowiązkowe dla absolwenta liceum jest dostrzeganie różnicy między np. metonimią a synekdochą, czy aby uczeń nie jest zasypany wiedzą bezużyteczną, wśród której może zatracić zainteresowanie literaturą i czytaniem książek.

Konstrukcja Podstawy Programowej z języka polskiego odbiega od innych przedmiotów. Zagadnienia są wprawdzie pogrupowane w najważniejsze kompetencje ucznia, ale jednocześnie niemożliwe jest zweryfikowania, które z nich zostały przez nauczyciela zrealizowane, a które pominięte. Dyrektor nie ma zatem możliwości skutecznie kontrolować stopnia realizacji Podstawy programowej.

Rozczarowaniem jest wykaz lektur podstawowych i uzupełniających. Z ulgą przyjmujemy rezygnację z *Ludzi bezdomnych* Żeromskiego, ale dostrzegamy, że 54 teksty zwarte na poziomie rozszerzonym, a 33 na poziomie podstawowym, które uczeń ma przeczytać samodzielnie, do których należy dodać 8 pozycji z listy uzupełniającej, to stanowczo za dużo. Wprawdzie 16 godzin w cyklu nauczania to aż o 4 więcej niż dotychczas, nie zmienia to jednak faktu, że ilość lektur przekraczająca 10 pozycji na 1 rok jest przytłaczająca. Obawy budzi również fakt, że nie sposób rozłożyć materiału proporcjonalnie. Jeżeli nauczyciel wybierze program w ujęciu chronologicznym (który wydaje się najlepiej skorelowany z innymi przedmiotami), wówczas na klasę pierwszą przypadnie ok. 7 lektur obowiązkowych, na klasę drugą 9, na trzecią – 5, a czwartą, kiedy trzeba przygotować się do matury – 12. Nie uwzględniono w tym zestawieniu pozycji z listy uzupełniającej. Jeszcze gorzej przedstawia się ten podział w technikum, gdzie w klasie pierwszej realizowane będą 4 godziny (7 lektur), w

klasie drugiej na 3 godzinach lekcyjnych tygodniowo uda się zrealizować 5 lektur, w klasie trzeciej – 5 lektur, w klasie czwartej – 4 i w klasie piątej (matura + egzamin potwierdzający kwalifikację w zawodzie) – aż 12 (!), nie licząc tekstów z listy uzupełniającej.

Uwagi zostały przedstawione w formie propozycji zmiany poszczególnych punktów Podstawy programowej w ujęciu tabelarycznym. Wśród sformułowań użytych w tekście niektóre wydają się kontrowersyjne, a niektóre wręcz są użyte błędnie, dlatego uwagi dotyczą całej zawartości dokumentu

Pkt I. Kształcenie literackie i kulturowe

Pkt 1. Czytanie utworów literackich.

Jest	Powinno być +uzasadnienie
<p>Na poziomie podstawowym uczeń:</p> <p>6) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, synekdochę, peryfrazę, metonimię, synestezję, eufonię, hiperbolę, epiforę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje w tekście;</p>	<p>6) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz tropy poetyckie i określa ich funkcje</p> <p>Uzasadnienie: nazwy środków stylistycznych należą do wiedzy bezużytecznej. Najistotniejsze jest rozumienie ich funkcji. Wszystkie nazwy wymienione w pkt 6) poziomu podstawowego należy przenieść do pkt 7) poziomu rozszerzonego.</p>

Pkt 2. Odbiór tekstów kultury.

Jest	Powinno być
<p>Na poziomie podstawowym uczeń:</p> <p>5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;</p>	<p>5) przenieść pkt do poziomu rozszerzonego lub zmienić: charakteryzuje prądy filozoficzne charakterystyczne dla poszczególnych epok historycznoliterackich</p> <p>Uzasadnienie: Sformułowanie nieprecyzyjne. Należy wskazać, które prądy są uważane za główne, np. platonizm, arystotelizm, stoicyzm, epikureizm, augustynizm, tomizm itd.</p> <p>Wyliczenie kilkunastu koncepcji, np. Erazma z Rotterdamu, Pascala, Kartezjusza, Kanta, Hegla, Comte'a, Milla, Nietzschego, Schopenhauera, Bergsona, Marksa, Adorno, Arendt itd. nadal odwołuje się do „głównych” prądów, ale wykracza poza poziom</p>

	podstawowy. Sugeruję przeniesienie do poziomu rozszerzonego.
7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu;	7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej Uzasadnienie: dotychczasowe sformułowanie jest merytorycznie niepoprawne - brak obiektywnych kryteriów pozwalających odróżnić arcydzieło od kiczu
Na poziomie rozszerzonym uczeń: 4) rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce	4) rozpoznaje i charakteryzuje style w architekturze i sztuce: antyk, styl romański, gotycki, klasycyzm renesansowy i oświeceniowy, barok, sentymentalizm, romantyzm, realizm, modernizm, symbolizm, pop art., awangarda, abstrakcjonizm Uzasadnienie: Należy wskazać, które style są uważane za główne.
6) dostrzega i wskazuje różnice między wypowiedzią literacką a filozoficzną; odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach.	5) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach Uzasadnienie: Dotychczasowe sformułowanie jest merytorycznie niepoprawne. Istnieją teksty literackie i filozoficzne jednocześnie, np. Woltera, Norwida, Nietzschego, Gombrowicza, Witkacego, Różewicza. Filozoficznym tekstem jest III cz. „Dziadów”, a jest to utwór literacki.

Pkt III Tworzenie wypowiedzi

1. Elementy retoryki. Uczeń:

Jest	Powinno być
Na poziomie podstawowym uczeń: 9) wykorzystuje retoryczny aspekt wieloznaczności w tekstach i wypowiedziach własnych, np. homonimia, znaczenia nieostre, elipsa, anakolut, paradoks;	11) skreślić Uzasadnienie: mało precyzyjnie sformułowane; umiejętność oczywista, sugeruje wprowadzanie dodatkowych pojęć w zakresie kształcenia językowego (nie w tym dziale)
10) rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym;	12) rozpoznaje manipulację językową w dyskusji oraz ocenia ją pod względem etycznym; Uzasadnienie: określenie „manipulacja językowa” jest istotniejsze dla społecznego funkcjonowania ucznia

11) rozumie zjawisko nowomowy jako manipulację odbiorcą i określa jego cechy i funkcje w tekście.	Przenieść do poziomu rozszerzonego Uzasadnienie: Nowomowa jest jednym z przejawów manipulacji językowej. Uczeń na poziomie podstawowym powinien dostrzec manipulację, a niekoniecznie znać określenie nowomowy.
Na poziomie rozszerzonym uczeń: 6) rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.	6) Posługuje się ironią; tworzy wypowiedzi satyryczne, parodystyczne. Uzasadnienie: Sformułowanie nieprecyzyjne.

IV Samokształcenie

Jest	Powinno być
Na poziomie podstawowym uczeń: 13) zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe; określa ich funkcje w komunikacji, umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji.	13) skreślić Uzasadnienie: umiejętność oczywista, sugeruje wprowadzanie dodatkowych pojęć z zakresu kształcenia językowego

Lektura obowiązkowa

Jest	Powinno być
Na poziomie podstawowym	
Piotr Skarga, <i>Kazania sejmowe</i> (fragmenty); <i>Żywoty świętych</i> (fragmenty); Molier, <i>Skąpiec</i> ;	Piotr Skarga, <i>Kazania sejmowe</i> (fragmenty); Molier, <i>Skąpiec</i> lub <i>Świętoszek</i> ;
Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i> ;	Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i> ; (fragmenty) Lub: wybrany dramat romantyczny J. Słowacki, <i>Kordian</i> lub Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i> ;
Bolesław Prus, <i>Lalka</i> , <i>Z legend dawnego Egiptu</i> ;	Bolesław Prus, <i>Lalka</i> ,
Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis</i> ;	skreślić lub: wybrana nowela pozytywistyczna
Henryk Sienkiewicz, <i>Potop</i> ;	skreślić
Tadeusz Borowski, <i>Proszę państwa do gazu</i> , <i>Ludzie, którzy szli</i> ;	Tadeusz Borowski, <i>Proszę państwa do gazu</i> oraz inne opowiadanie o tematyce obozowej
Gustaw Herling-Grudziński, <i>Inny świat</i> ;	Gustaw Herling-Grudziński, <i>Inny świat</i> ; (fragmenty)

George Orwell, <i>Rok 1984</i> ;	Przenieść do poziomu rozszerzonego : George Orwell, <i>Rok 1984</i> lub <i>Folwark zwierzęcy</i>
Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> (fragmenty);	Wybrane opowiadanie, dramat lub powieść współczesna, np.
Sławomir Mrożek, <i>Tango</i> ;	Józef Mackiewicz, <i>Droga donikąd</i> (fragmenty);
Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> (wybrane opowiadanie); <i>Górną „Edek”</i> (z tomu <i>Prawo prerii</i>);	Sławomir Mrożek, <i>Tango</i> ;
Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> (z tomu <i>W kraju niewiernych</i>);	Marek Nowakowski, <i>Raport o stanie wojennym</i> (wybrane opowiadanie); <i>Górną „Edek”</i> (z tomu <i>Prawo prerii</i>);
Antoni Libera, <i>Madame</i> ;	Jacek Dukaj, <i>Katedra</i> (z tomu <i>W kraju niewiernych</i>);
Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> (z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>);	Antoni Libera, <i>Madame</i> ;
Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> (z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>);	Andrzej Stasiuk, <i>Miejsce</i> (z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i>);
	Olga Tokarczuk, <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> (z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i>);
<p>Uzasadnienie: Wykaz lektur obowiązkowych obejmuje 33 (!) teksty zwarte na poziomie podstawowym, do których dochodzi 8-10 pozycji z listy uzupełniającej (po 2 na rok dla 4-letniego liceum i 5-letniego technikum – uwagi do tej listy zamieszczone są poniżej). Dla ucznia szkoły średniej realizującego inne przedmioty niż język polski na poziomie rozszerzonym to stanowczo za dużo. Uczeń realizujący poziom podstawowy nie jest w stanie przeczytać więcej niż 4-6 lektur, a ich omówienie nie może być pobieżne. Bardzo rozbudowana jest część podstawy programowej poświęcona na zagadnienia gramatyczno – ortograficznie – komunikacyjne. Skoro akcent położony jest na zagadnienia strukturalne, nie można oczekiwać od ucznia, że będzie z jednakowym zaangażowaniem zgłębiał literaturę polską i powszechną.</p> <p>Brak nowelistyki pozytywistycznej – proponuję: wybrana nowela pozytywistyczna. Zmiana tytułów opowiadań Borowskiego jest pozorna, zbędna. Korzystnie dla realizacji tematyki holokaustu byłoby wprowadzenie 2 wybranych opowiadań tego autora.</p> <p>Nagromadzenie obszernych dzieł (400-1200 stron) takich jak <i>Lalka</i>, <i>Potop</i>, <i>Zbrodnia i kara</i>, <i>Inny świat</i> skutkuje unikaniem czytania przez uczniów, działa zniechęcająco. Lepiej pozostawić niezbędne minimum, np. <i>Lalka</i>, <i>Zbrodnia i kara</i>, a pozostałe dać nauczycielowi do wyboru lub umożliwić czytanie we fragmentach.</p> <p>Wiele utworów przekracza możliwości percepcyjne przeciętnego licealisty, a tym bardziej technika nastawionego na kształcenie zawodowe i zmuszonego do zdawania w cyklu nauczania egzaminów potwierdzających kwalifikacje, które zmuszają do zwiększonej koncentracji na przedmiotach zawodowych w okresie przedegzaminacyjnym. Należą do</p>	

takich utworów *Nie-Boska komedia*, *Gloria victis*, *Potop* (z uwagi na rozmiar). Należałoby z nich zrezygnować lub przenieść do listy lektur uzupełniających.

Rola nauczyciela na poziomie podstawowym sprowadza się do mechanicznego „przerabiania materiału”, zabija innowacyjność, pasję, a wobec natłoku treści nauczania, wywołuje stres związany z niezrealizowaniem zakresu obowiązkowego np. z powodu praktyk w technikum, wyjazdów uczniów na staże, wymiany zagraniczne czy chociażby długotrwałej choroby.

Na poziomie rozszerzonym:

Jest	Powinno być
Arystofanes, <i>Chmury</i>	skreślić lub wybrana tragedia antyczna, np. Arystofanes, <i>Chmury</i> lub Sofokles, <i>Król Edyp</i>
Arystoteles, <i>Poetyka</i> , <i>Retoryka</i> (fragmenty);	skreślić
Jan Parandowski, <i>Mitologia</i> , część II Rzym;	skreślić
Wergiliusz, <i>Eneida</i> (fragmenty);	skreślić
Michel de Montaigne, <i>Próby</i> (fragmenty);	skreślić
William Szekspir, <i>Sen nocy letniej</i>	skreślić
Molier, <i>Świętoszek</i>	proponuję do p. podstawowego jako alternatywę do <i>Skapca</i>
Wybrane utwory poetyckie z romantycznej literatury europejskiej, w tym wybrane wiersze angielskich poetów jezior;	skreślić
Juliusz Słowacki, <i>Lilla Weneda</i> ;	skreślić
Cyprian Norwid, <i>Fortepian Szopena</i> , <i>Bema pamięci żałobny rapsod</i> , <i>Czarne kwiaty</i> (fragmenty), <i>Promethidion</i> (fragmenty);	Cyprian Norwid, <i>Fortepian Szopena</i> , <i>Bema pamięci żałobny rapsod</i> – wybrane wiersze
Stanisław Wyspiański, <i>Noc listopadowa</i>	skreślić
Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i> ;	Wybrane opowiadanie, powieść lub dramat współczesny, np.: Jorge Luis Borges, Sławomir Mrozek, Tadeusz Konwicki, <i>Mała apokalipsa</i> ; Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i> ;
Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie;	
Janusz Głowacki, <i>Antygona w Nowym Jorku</i> ;	
Sławomir Mrozek, wybrane opowiadania;	wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza (co najmniej jeden utwór);
wybrane eseje następujących autorów: Jerzego Stempowskiego, Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Zbigniewa Herberta, Zygmunta Kubiaka, Jarosława Marka Rymkiewicza (co najmniej jeden utwór);	

Uzasadnienie:

Wykaz lektur obowiązkowych na poziomie rozszerzonym obejmuje 13 tekstów zwartych. W połączeniu z 33 lekturami z poziomu podstawowego i 8-10 z listy uzupełniającej daje to liczbę 54-56 utworów literackich realizowanych w całości. W porównaniu do poprzedniej Podstawy programowej to 400% więcej. W przeliczeniu na 4-letnią edukację licealisty na jeden rok średnio przypada 13 – 14 lektur - stanowczo za dużo. Grozi to zniechęceniem,

oszukiwaniem nauczyciela, korzystaniem ze streszczeń dostępnych w Internecie. Może więc przynieść skutki odwrotne do pożądaných.

Nauczyciel nie ma możliwości wyboru. Teksty wskazane są bez uwzględnienia różnicowanego poziomu klas oraz niejednakowego wyposażenia bibliotek szkolnych.

Wiele utworów przekracza możliwości percepcyjne przeciętnego licealisty, a tym bardziej technika nastawionego na kształcenie zawodowe. Należą do takich utworów *Lilla Weneda*, *Promethidion*, *Czarne kwiaty*, a także niektóre proponowane teksty współczesne. Nauczyciel nie może zaproponować nic nowego, co odzwierciedla zainteresowania uczniów modnymi bestsellerami czy filmami.

Zbędne jest wprowadzanie dwóch dramatów antycznych i tragedii klasycznej (*Odprawa posłów greckich*) to więcej niżli trzeba. Jeśli uczeń realizuje poziom rozszerzony, musi przeczytać aż 4 utwory Szekspira – więcej niż Mickiewicza! 2 dramaty Moliera w cyklu nauczania – to również za dużo, zwłaszcza że polskich autorów poza Mickiewiczem omawia się po 1 utworze. Zastanawia też słusność wprowadzania wierszy Stanisława Balińskiego czy Kazimierzy Iłłakowiczówny do kanonu obowiązkowego kosztem np. fraszek Wacława Potockiego.

Cieszy nas korekta z 9 sierpnia br. wprowadzająca teksty Czesława Miłosza.

Lektura uzupełniająca i dzieła teatralne i filmowe.

Propozycje tekstów uzupełniających są nudne (*Powrót posła*, *Lord Jim*, *Pamiętki Soplicy*, *Echa leśne*) albo trudne (*Austeria*, *Czekając na Godota*, *Lekcja*), albo zbyt obszerne, aby można je było wybrać (*Nędznicy*, *Widnokrąg*).

Niejasne jest, ile dokładnie utworów ma nauczyciel omówić. Zapis „W każdej klasie obowiązkowo dwie pozycje książkowe w całości lub we fragmentach” nie różnicuje klas liceum i technikum. Czy rozumieć należy, że w cyklu nauczania liceum jest to 8 pozycji, a w technikum 10?

Uwaga: Do zalecanych dzieł teatralnych i filmowych nauczyciel oraz uczeń powinien mieć legalny i łatwy dostęp – nie trzeba filmów oglądać w szkole, tracąc na to cenne godziny. Uczniowie z powodzeniem mogliby oglądać je w domu lub na zajęciach dodatkowych. Nie wiadomo, jak omawiać filmy takie jak *Noce i dnie*, *Nad Niemnem* – których oglądanie zajęłoby kilka lub kilkanaście jednostek lekcyjnych.

=====

Wnioskujemy o uwzględnienie powyższych uwag. Z poważaniem:

Kontakt:

Marek Pleśniar, tel. 513 057 830

email: marek.plesniar@oskko.edu.pl

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty (OSKKO)

Ul. Żniwna 58, 10-811 Olsztyn

DYREKTOR
Biura Ogólnopolskiego Stowarzyszenia
Kadry Kierowniczej Oświaty
Marek Pleśniar